

ÇEVRE SORUNLARI İLE MÜCADELELERDE TÜRKİYE'DE UYGULANAN ÇEVRE VERGİLERİNİN ETKİNLİĞİ: ALAN ÇALIŞMASI

Arş. Gör. İnci AĞACAN*

Arş. Gör. Kadriye İZGİ ŞAHPAZ**

Prof. Dr. Naci Tolga SARUÇ***

Özet

Devletlerin en önemli gelir kaynağı olan vergiler mali ve sosyal amaçları yanında günümüzde çevre kirliliğinin önlenmesi amacıyla da uygulanmaya başlanmıştır. Bu çalışmada çevre vergilerinin etkinliğini, çevre vergilerine ve çevreye karşı duyarlılığı tespit edilmek amacıyla anket çalışması yapılmıştır. Çalışmanın sonucunda çevreye duyarlılığı yüksek olan katılımcıların vergileri çevre kirliliğini önlemede etkili bir araç olarak gördükleri, çevre kirliliğine yol açan ürünlerden daha fazla vergi alınması ve çevre kirliliğini önlemek amacıyla daha yüksek oranda vergi ödemeye razı oldukları fikrine olumlu baktıkları görülmüştür. Buna rağmen katılımcılar toplanan çevre vergilerinin akıllıca kullanılmadığını ve çevre vergisi gelirlerinin etkin kullanılması konusunda yerel idareye güvenmediklerini belirtmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Çevre Politikaları, Çevre Vergileri, Yerel Yönetimler, Anket

Abstract

The taxes which are the most important income sources for the states are started to apply to prevent environmental pollution besides its fiscal and social aims. In this study, to determine susceptibility of the effects of environment taxes to environment tax and to environment, the questionnaire has been done. To the end of the study, it is seen that the participants take a bright view of the ideas that taxes are an effective tool to prevent environmental taxes, more taxes should be taken from the goods which create environmental pollution, and participants agree that they pay tax at the higher incidence to prevent environmental pollution. Despite of this,

---

* Dumlupınar Üni. İ.İ.B.F. Maliye, inci.agacan@dpu.edu.tr

** Sakarya Üni. İ.İ.B.F. Maliye, kadriyeizgi@sakarya.edu.tr

*** İstanbul Üni. İktisat F. Maliye, tolgasaruc@hotmail.com

participants states that the taxes which are collected are not used wisely and they do not trust to local administrations in the subject of usage of the environment tax incomes.

Keywords: Environmental Policy, Environmental Taxes, Local Authorities, Survey

Giriş

Sanayi devrimiyle birlikte bilim ve teknoloji alanlarında yaşanan gelişmeler sonucunda insan-doğa dengesi insan lehine bozulmuş, bu ise insana doğaya hükmetme imkânı vermiştir. Bunun sonucunda da çevrenin doğal dengesi bozulmuştur. Doğal dengenin bozulması hızla toprak kaybı, canlı türlerinin yok olması, hava, su toprak kirliliği gibi ulusal, asit yağmurları, açlık, yoksulluk, radyoaktif kirlenme, iklim değişikliği, küresel ısınma gibi küresel çevre sorunlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu sorunların insan yaşamını tehdit eder boyutlara ulaşması ise devletlerin çözüm önerileri aramalarını gerektirmiştir. Çevre sorunlarını asgariye indirmek, daha temiz ve kaliteli bir çevrede yaşamak ve en azından gelecek kuşaklara temiz bir çevre bırakabilmek adına hükümetlerin uyguladıkları politika araçları vergiler, sübvansiyonlar ile düzenleme ve kontrollerdir. Bunların içerisinde ise en fazla kullanılan politika vergi politikasıdır.

Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin çevre vergilerine karşı duyarlılığı tespit edilmek istenmiştir. Bu doğrultuda, öncelikle çevre ve çevre kirliliği tanımları, çevre kirliliğiyle mücadele politikaları ve Türkiye’de uygulanan çevre vergilerinden kısaca bahsedilmiş ardından Dumlupınar Üniversitesi maliye bölümü öğrencilerinden tesadüfi örnekleme yöntemine göre seçilen 558 öğrenciye uygulanan anket sonuçları değerlendirilmiştir.

1. Çevre ve Çevre Kirliliği

Canlı ve cansız varlıkların birlikte yer aldığı ve etkileşimde buldukları ortam çevre olarak adlandırılmaktadır. İnsanlık tarihi boyunca insan doğal çevresinden yararlanmış ve kendi çıkarları doğrultusunda çevresine şekil vermiştir. İnsan ve doğayı birbirinden bağımsız olarak düşünmek yanlış çünkü insan hayatını devam ettirebilmesi için doğaya ve doğada bulunan canlı-cansız varlıklara ihtiyaç duymaktadır. Avrupa Komisyonu’nun çevre koruma programı hakkında 24 Mart 1972 tarihinde Avrupa Konseyi’ne sunduğu bildiri de çevre “*yaşam çerçevesini, ortamı,*

insanlığın yaşam koşullarını ve toplumu kendi karmaşık karşılıklı etkileşimleri çerçevesinde şekillendiren unsurların bütünü olup doğal, sosyal ve kültürel çevreyi kapsar” şeklinde tanımlanmıştır (Budak, 2000: 29). Çevre kavramı içinde yer alan unsurlar belli kurallara göre varlıklarını sürdürmektedir. Bunların içinden insan çevreye uyum sürecini çoktan tamamlamış ve çevreyi kendine göre değiştirmeye başlamıştır. Çevrenin mükemmel uyumu insan tahribatları yüzünden zamanla bozulmaya başlamıştır (Karacan, 2007:3). Günümüzde hala insanın doğa üzerinde hâkimiyet kurma savaşımı sürmektedir. Bilimsel gelişmelerin de etkisiyle güçlenen insan doğayı sınırsızca kullanmakta hatta sömürmektedir (Ertan ve Keleş, 2002: 20).

2872 sayılı Çevre Kanununda çevre kirliliği “Çevrede meydana gelen ve canlıların sağlığını, çevresel değerleri ve ekolojik dengeyi bozabilecek her türlü olumsuz etki” olarak tanımlanmaktadır. Bu olumsuz etkilerin başında ise hava, su, toprak kirliliği gibi yerel sorunlar; küresel ısınma, iklim değişikliği, ozon tabakasının incelmeye gibi küresel sorunlar gelmektedir.

Çevrenin kendini yenileme kapasitesinin aşılması 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ulusal ve uluslararası önlemlerin alınması gerekliliğini gündeme getirmiştir. Bu tehlikeli düzey bazı toplumlarda yıkımlara neden olmuştur.1952 yılında kirli hava nedeniyle 4000 kişinin yaşamını yitirmesi çevre sorunlarının tartışılmasını gündeme getirmiştir (Keleş ve Hamamcı, 1993:15). Doğanın kendini yenileyebilme yeteneğinin çevre sorunlarının üstesinden gelememesi nedeniyle, bu sorunlar daha gözle görülür hale gelmiştir. Çevre sorunları bir anda ortaya çıkmamakta, birikimli olarak ilerlemektedir. 20. yüzyılın son dönemleri ilerlemeye sahne olmuştur (Brown, 2008: 28). Çevre sorunlarının yaygınlık kazanmasının nedenlerinden biri de ekonomik bunalımlara yol açmasıdır. Kaynakların kıtlığı, enerji kaynaklarının sınırlılığı, dünya besin maddelerinin üretiminin adaletsiz bölüşümü belli bölgelerde kıtlığa neden olmaktadır. 1970 yılında Roma Kulübü için MIT tarafından Büyümenin Sınırları (Limits of Growth) adı altında yayınlanan çalışma çevre kirliliğini uluslararası kamuoyunun gündemine taşımıştır (Keleş ve Hamamcı, 1993: 16-17).

2. Çevre Kirliliğiyle Mücadele Politikaları

Çevre kirliliğinin bireysel sınırdan ulusal sınıra ve uluslararası sınıra yayılmasıyla kamusal bir özellik kazanması sonucunda çözüm güçleşmekte ve zorlaşmaktadır. Çevresel dışsalıklar olarak adlandırılan kirlilik yalnızca komşularla sınırlı kalmamakta ve zamanla kentin bir alt bölgesini, kentin

bütününlü ülkenin bir bölümünü, ülkenin bütününlü ve hatta öteki ülkeleri dahi etkileyen bir görünüm kazanabilmektedir. Bu nedenle, dışsal ekonomilerin genellikle çevresel değerler, kamu sağlığı ve eko sistemler üzerinde yarattığı olumsuzlukların içselleştirilmesi ve olumsuzluğa ve zarara yol açan bu etkilerin ortadan kaldırılması önem arz etmektedir (Aras, 11.09.2014). Çevre kirliliğiyle mücadele politikaları arasında en çok gündem de olan vergi politikası, çevresel sübvansiyonlar ve düzenleme ve standartlardır.

Vergi Politikası, kirliliğin önlenmesi ve çevre koruma politikalarının uygulanması bakımından en etkin ve verimli politikadır. Çevresel dışsallıkların içselleştirilmesi amacıyla çevre vergilerinin bir araç olarak kullanılması fikrini ilk olarak ortaya atan 1918 yılında A.C. Pigou olmuştur. Pigou'ya göre çevreye zararlı her bir üretim başına marjinal zarara eşit miktarda vergi alınmalıdır. Burada asıl amaç kirleticilerin çevreye yüklediği maliyeti dikkate alarak, masrafların karşılanması sağlamaktır (Kayaer, 2013: 131). Ancak gelişmiş ülkelerde çevre vergileri negatif dışsallıkların içselleştirilmesi ve gelir sağlama amacı yanında emek üzerindeki vergi yükünün düşürülmesi amacıyla da kullanılmaktadır. Bu ülkelerden bazıları İsveç, Norveç, Danimarka, Hollanda, Almanya ve İngiltere'dir (Çelikkaya,2011:101). Çevre kirliliğinin azaltılmasının yanında emek üzerindeki vergi yükünün azaltılması durumu literatürde 'çifte yarar sağlama' olarak adlandırılmaktadır.

Çevre vergilerinin ne üzerinden alınacağı önemli bir sorundur. Çevresel dışsallıkların içselleştirilmesi için dört yöntemden bahsedilebilir (Özşabuncuoğlu ve Uğur, 2005: 253) ;

- Kirletici madde (duman, kül, katı atık vs.) miktarı esas alınarak yapılan vergilendirme,
- Kirlilikten zarar gören tarafa sübvansiyon sağlama,
- Kirlilik yaratan girdi(kömür, sıvı yakıtlar vs.) miktarına göre vergilendirme,
- Üretimi sırasında kirliliğe sebep olan ürün miktarına göre vergilendirme.

Negatif dışsallıkların içselleştirilmesi için önerilen vergilerin yanı sıra pozitif dışsallıkların teşvik edilmesi için de sübvansiyon politikası önerilmektedir. Sübvansiyon, kirleticilerin bir takım önlemler alarak geri ödeme koşulu olmayan mali yardımlardan faydalanmasıdır (Budak, 2000: 62). Vergi, kullanılan faktör veya malın miktarını azaltırken aksine

sübvansiyon malın üretilen/tüketilen miktarını veya faktörün kullanılan miktarını artırmayı amaçlamaktadır (Nath, 1981: 44). Üretici açısından sübvansiyonun teşvik edici yapısı vergilerin caydırıcı özelliğiyle benzemektedir. Her iki durumda da üretici yarattığı dışsallığın her bir birimi için finansal kayba maruz kalacaktır ve kaybın önlenmesi için negatif dışsallığı azaltmanın yollarını arayacaktır (Fındık, 2007: 46). Kirlenmeyi azaltmanın marjinal sosyal faydası ile firmanın marjinal özel faydası arasındaki fark kadar uygulanan bir sübvansiyon, üretimde etkin düzeye ulaşılmasını sağlayabilir (Stiglitz, 1994: 275). Sübvansiyonlar kaynak dağılımında etkinlik sağlama aracı olarak değerlendirildiğinde etkinlik vergilerinden farksızdırlar. Ancak sübvansiyonlar uzun dönemde çıktı düzeyini artırarak kirlenmeyi arttırabilecekleri düşüncesiyle etkinlik vergilerine kıyasla daha az tercih edilmektedirler (Ertürk,2011:298).

Çevre sorunlarını önlemede kullanılan bir diğer araç ise standartlar ve düzenleme politikasıdır. Bu politika ile amaç kirlilik yayan faaliyetin sınırlandırılması, standartlar ya da yasaklar getirmektir. Bu yetki kamuya aittir. Çevresel standartları oluşturulduktan sonra hava, su, toprak ya da diğer ürünler içerisindeki atık veya diğer kirlenme maddelerinin izin verilebilir miktarı tespit edilerek standartlar oluşturulmaktadır. Çevresel standartların başlıcaları; ortam- çevresel kalite standardı, sıvı atık-emisyon standardı, teknoloji standardı, performans standardı ve ürün standartlarıdır (Kovancılar, 1999:338). Bunlara ek olarak endüstriye yeni girecek olan firmalara birtakım çevresel önlemlerin zorunlu tutulması, mevcut firmalara atık arıtma ve emisyon bacalarına filtre uygulanması konusunda zorunluluklar getirilmesi, enerji üretiminde ve tüketiminde birtakım standartlar uygulanması, çevre kirliliğine yol açan bazı faaliyetlerin yasaklanması, kirliliği yayan faaliyeti gerçekleştiren kişi ya da kurumlara çevre dostu teknolojiyi benimsemeleri ve çevreyi kirliletmeyecek önlemlerin alınması da çevresel standartlar ve yasaklar arasında sayılabilir (Yüksel, 2013:183; Dağdemir, 2003: 187).

3. Türkiye’de Uygulanan Çevre Vergileri

1972 yılında Birleşmiş Milletler Çevre Konferansı sonrasında ortaya çıkan çevre hassasiyetleri Türkiye’de ilk olarak 1973-1977 dönemini kapsayan Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı içerisinde yer almıştır (Civelek, 2006: 9). Beşinci kalkınma planına kadar olan dönemde çevreye ilişkin düzenlemelerde çevre kirliliğinin azaltılması hususuna yer verilmiş, daha sonraları ise kaynak kullanımında etkinliğin sağlanması ve gelecek kuşaklara

kaliteli ve sağlıklı çevre bırakma konuları üzerinde durulmuştur (Budak, 2000: 423-437).

Belediye Gelirleri Yasasının mükerrer 44. maddesinde yer alan Çevre Temizlik Vergisi çevreyle ilintili olan ilk vergidir (Değirmendereli, 2003:120). Çevre Temizlik vergisi dışında çeşitli vergiler de çevresel bir amaçla ilişkilendirilebilir. Bunlardan bazıları Motorlu Taşıtlar Vergisi, Özel Tüketim Vergisi, Katı Atık Vergisi, Yol Geçiş Ücreti Vergileri, Harçlardır.

Çevre Temizlik Vergisi konutlarda su tüketim miktarı esas alınarak işyeri ve diğer şekillerde kullanılan binalarda ise kanunda belirtilen tarifeye göre hesaplanmaktadır (GİB,10.11.2014). Çevre temizlik vergisinin mükellefi, binaları kullandır ve mükellefiyet binanın kullanımı ile başlamaktadır. Vergisinin temeli “kullanan öder” prensibine dayanmaktadır (Şenyüz vd., 2013: 340). Türkiye’de kirlilikle mücadele ve çevrenin korunmasına yönelik alınan tek vergi çevre temizlik vergisi olmasına rağmen alınan verginin bu amaca hizmet ettiği söylenemez (Değirmendereli, 2003: 119-120). “Çöp vergisi” olarak da tanımlanan çevre temizlik vergisi yerel yönetim kuruluşlarına gelir sağlamaktadır (Akdoğan, 2013: 617).

Motorlu Taşıtlar Vergisinde vergi aracın silindir hacmi ve yaşına göre hesaplanmaktadır. Ulaşım araçları çevre kirliliğinde büyük yer tutmaktadır. Bu durum araçların fazlalığından ziyade eskimiş motor yapıları ile yanma sistemlerindeki yıpranmadan dolayı yanmanın tam gerçekleşmemesi yüzünden egzoz gazlarının daha fazla kirlitici yaymasından kaynaklanmaktadır (Engin, 1989:82-87). Türkiye’de CO₂ emisyonun %18’i ulaştırma sektöründen kaynaklanmaktadır (OECD, 2008:64). Türkiye’de MTV’nin motor silindir hacmine göre alınması aracın yaydığı emisyon miktarını dikkate almadığını göstermektedir. Mevcut sistemle servet vergilendirilmektedir. Oysa birçok AB üyesi ülkede vergi karbondioksit gazını azaltmak için bir araç olarak kullanılmaktadır (Karadeniz, 2011:1). Yaş kriteri açısından değerlendirildiğinde araç yaşının büyümesi ile ödenecek verginin azalıyor olması söz konusu çevresel amaçlar açısından bir tezatlık oluşturmaktadır. Çünkü yeni araçlar teknolojileri nedeniyle daha az yakıt tüketmekte ve çevreye daha az zarar vermektedirler (Üstün, 2012: 173).

Petrol ürünleri ve motorlu taşıtlar üzerinden alınan ÖTV, özel taşıtların daha az kullanılmasına ve bu ürünlerin tüketiminin azalmasına neden olmaktadır. Ayrıca taşıt iktisabında motor silindir hacmine göre değişen oranlarda vergi alınması küçük araçları teşvik ederek çevrenin korunmasına dolaylı yoldan hizmet etmektedir (Jamali, 2007:330). ÖTV

düzenlemesindeki değişikliklerle hurda araçların yerine yeni araç satın alımlarında ÖTV indirimi getirildiğinde, ilgili piyasanın canlandığı, piyasadan hurda araçların toplanarak çevreye zararlarının önlediği görülmüştür. Dolayısıyla da hurda araçlar yerine yeni nesil araçların trafiğe girmesinin çevre açısından yararlı sonuçlar doğuracağı kaçınılmazdır (Bilgin ve Orkunoglu, 2010: 92).

Katı atık vergisinde amaç geri dönüşüm yoluyla çevresel atığı azaltmaktır. Bu vergi ile atıkların bulunduğu bölgelerde oluşan metan gazı emisyonu, yeryüzüne yayılan kirlilik, koku ve kötü görüntüler ile çöplerin yanmasından kaynaklanan toksit kirlenmelerin azalacağı düşünülmektedir (Çelikkaya,2011:106). Ancak katı atık oluşumuna uygulanan harçlar belediyeler tarafından temel olarak belediye atık toplama ve imha maliyetlerinin karşılanması amacıyla tahsil edilmekte ve ticari ve sanayi kaynaklar, tesisin türüne ve boyutuna göre sabit bir yıllık harç öderken, konutların ise su faturası ile birlikte sabit bir götürü bedel ödediği görülmektedir. Ayrıca sanayi tesislerinin, okul ve benzeri tesislerle karşılaştırıldığında daha düşük oranlarla harçlar ödemesi nedeniyle tarife yapısının, atık azaltımını teşvik edecek şekilde yeniden düzenlenmesi gerektiği öngörülmektedir (ÇOB, 2008: 167).

Ülkemizde çevre kirliliğini ve çevresel zararları önlemek amaçlı bir yol geçiş ücreti uygulaması söz konusu değildir. Karayolları Genel Müdürlüğünün Sorumluluğu Altında Bulunan Otoyollar ile Erişme Kontrolünün Uygulandığı Karayollarında Geçiş Ücretlerinin Belirlenmesi ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğe göre, idarenin sorumluluğu altındaki köprüler, tüneller ve karayollarından yol geçiş ücreti alınmaktadır.

Ülkemizde 492 sayılı Harçlar Yasası’na ek olan 8 sayılı listede İmtiyazname, Ruhsatname ve Diploma Harçları başlığı altında avcılık belgeleri, silah bulundurma ve taşıma vesikaları harca tabi tutulmuştur. Bu uygulamaların yaban hayatı kotuma dışında çevreyi koruma amacı taşıdığı söylenemez (Jamali, 2007: 331).

4. Çevre Vergilerine İlişkin Bazı Ampirik Çalışmalar

Agrawal, Dill ve Nixon (2010) Green Transportation Taxes and Fees: A Survey of Public Preferences in California adlı çalışmada Kalifornia’da yaşayan halkın yeşil taşımacılık vergilerini¹ destekleyip desteklemedikleri

¹ Çevre vergileri literatürde yeşil vergiler, ekolojik vergiler gibi değişik isimlerle adlandırılmaktadır.

telefonla anket yöntemiyle araştırılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre Kalifornia'daki halkın çoğunluğu yeşil vergilere olumlu baktıkları görülmüştür (Agrawal vd., 2010: 189).

Green Fiscal Commission tarafından (2007) yılında yapılan Public Attitudes to Environmental Taxation adlı çalışmada çevre vergilerine karşı halkın tutumu araştırılmıştır. Araştırma sonucuna göre cevaplayıcıların %51'i yeşil vergileri kabul ederken %32'si karşı çıkmaktadır (Green Fiscal Commission, 2007:3).

Ekins vd.(2002) tarafından yapılan Next Steps for Energy Taxation: A Survey of Business Views adlı çalışmada iklim değişikliğine neden olan karbon emisyonunun azaltımında enerji vergilerinin ekonomik araç olarak kullanımı konusunda iş adamlarının görüşleri hakkında bilgi almak ve enerji vergilerinin firma stratejileri ve karar mekanizması üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Araştırma sonucuna göre karbon emisyonunun azaltılmasında ekonomik araçların kullanılması fikri büyük oranda destek görmüştür (Ekins vd., 2002:15).

Guardian/ ICM tarafından 2006 yılında Britanya'da yaşayan 18 yaş üstü 1200 kişiye telefonla anket yöntemiyle iklim değişikliğiyle mücadelede yeşil vergilerin kullanılmasına yönelik sorular yöneltilmiştir. Ankete katılanların çoğu çevreye zarar veren mal ve hizmetlerin üzerine vergi konulmasına olumlu bakmaktadır. Çevreye zarar veren davranışların önlenmesi amacıyla yeşil vergilere destek verenlerin oranı %63 iken vergi yoluyla fiyat artışını reddedenlerin oranı ise %34'tür (Adam ve Wintour, 2006).

Environmental Energy Ensttue tarafından 2012-2013 yılında yapılan Polling the American Public on Climate Change adlı çalışmada Amerikan vatandaşları iklim değişikliğiyle mücadelede temiz ve yenilenebilir enerjiyi yüksek oranda desteklerken yeşil vergilere desteğin zayıf kaldığı sonucuna varılmıştır (Environmental Energy Ensttue, 2013).

5. Çevre Duyarlılığı ile Çevre Vergisi İlişkisi

Çevre sorunlarıyla mücadelede çevresel dışsallıkların önlenmesi amacına yönelik kamusal müdahalelerden biri çevre vergileridir. Çevre vergileriyle olumsuz dışsallık yaratan üretim ve tüketim faaliyetlerinin sınırlandırılarak dışsallığın içselleştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu amaca ulaşabilmek için bireylerin çevre duyarlılığı ile çevre vergileri arasında kurdukları ilişkinin tespit edilmesi gerekmektedir. Bu nedenle bu çalışmada

birinci sınıftan itibaren vergiyle ilgili birçok ders gören Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Maliye bölümü öğrencilerine çevre kirliliğinin önlenmesinde vergilerin bir araç olarak kullanılmasına ilişkin görüşlerini ölçmek için anket uygulanmıştır. 2013-2014 yılında öğretim gören Dumlupınar Üniversitesi Maliye Bölümü 1., 2., 3., ve 4. sınıfta okuyan toplamda 558 öğrenci çalışmanın araştırma gurubunu oluşturmaktadır.

Çalışmamızda çevre duyarlılığı ile çevre vergileri arasındaki ilişkiyi değerlendirmek için 558 üniversite öğrencisinin yanıtladığı 9 ifadenin güvenilirliği Cronbach Alpha Katsayısı yöntemi kullanılarak değerlendirilmiş ve ankete katılan üniversite öğrencilerinin çevre duyarlılık skoru oluşturulmuştur (Tablo 1).

Tablo 1’de görüldüğü gibi alfa katsayısı 0.814 olduğu için ölçek güvenilir ve tüm soruların soru-bütün katsayısı 0.3’ten büyük olduğu için hiçbir sorunun anketten çıkarılmasına gerek yoktur.

Tablo 1. Güvenirlilik Analizi: Cronbach Alfa Katsayısı

	Soru-Bütün Korelasyonlar 1	Soru Silindiğinde Alfa Katsayısı
Çevrenin korunması için daha pahalı olsa bile çevre dostu ürünler satın alınmalıdır.(Örneğin enerji tasarruflu ampuller, çevre dostu poşetler vs.)	0.533	0.793
Çevre koruma amaçlı kurulmuş vakıf, dernek gibi kuruluşlara parasal katkı sağlanmalıdır.	0.408	0.809
Çevreye zarar veren, eş, dost akraba ve arkadaşlarımız uyarılmalıdır.	0.587	0.790
Karbondioksit salınımına neden olan kömür gibi enerji yakıtları yerine çevreyi daha az kirleten enerji kaynaklarını(doğalgaz) kullanırım.	0.450	0.803
Vatandaşların katı-sıvı vb. atıklarını doğrudan çevreye bırakmaları yanlış bir davranıştır.	0.506	0.796
Çevreyi kirleten birini görsem ayıplarım	0.488	0.799
Çevre kirliliğini önlemeye yönelik kamu spotu oluşturulmalıdır.	0.578	0.787
Çevre eğitimi okullarda ders olarak gösterilmelidir.	0.493	0.799
Görsel ve işitsel yayınlarda çevre bilinci oluşturulmalıdır.	0.612	0.783
Güvenirlilik Alfa Katsayısı= 0,814		

Tablo 2’de ise 5’li Likert ölçeği ile hazırlanmış 9 sorudan oluşturulmuş endekse göre, ankete katılan üniversite öğrencilerinin çevre duyarlılık skoru 4,2666 bulunmuştur. Bu skor Likert ölçeğine göre oluşturulmuş sorulardan elde edildiği için 3 orta değer olarak kabul edilmekte ve ortalama 5’e (Tamamen Katılıyorum) yaklaştıkça çevre duyarlılığı yüksek, 1’e (Tamamen Katılmıyorum) yaklaştıkça çevre duyarlılığı düşük olarak yorumlanmaktadır. Buna göre, ankete katılan üniversite öğrencilerinin çevre duyarlılık skoru (4,2666) yüksektir.

Tablo 2. Ankete Katılan Üniversite Öğrencilerinin Çevre Duyarlılık Skoru

	Minimum	Maksimum	Ortalama	Standart Sapma
Çevre Duyarlılık Skoru	1,00	5,00	4,2666	,60699

Çevre duyarlılığı ile çevre vergileri arasındaki ilişkinin tespitinde kullanılacak çevre duyarlılığı skoru bağımlı değişken ile analiz yapmadan önce Parametrik testler mi parametrik olmayan testler mi uygulanacağına karar vermek için Tablo 3’te yer alan Kolmogorov-Smirnov testi yapılmıştır. Kolmogorov-Smirnov testi (Tablo 3) çevre duyarlılığı skorunun normal dağılmadığını göstermektedir. Bu nedenle çevre duyarlılığı skoru ile yapılacak analizlerde parametrik olmayan testlerden Kruskal-Wallis testi analizlerimizde kullanılmıştır.

Tablo 3. Çevre Duyarlılığı Skoru için Normal Dağılım Testi

	Kolmogorov-Smirnov	
	z	Anlamlılık Seviyesi
Çevre Duyarlılık Skoru	2.679	,000

Ankete katılan öğrencilerin çevre olan duyarlılıklarının çevre vergilerine bakış açıları üzerinde etkili olup olmadığını araştırdığımız çalışmamızda öğrencilere yönelttiğimiz ifadelerle verilen cevaplar Tablo 4’te yer almaktadır. Tablo 4’e göre ankete katılan öğrencilerin %41,4’ü vergilerin çevre kirliliğini önlemede en etkili araç olduğunu belirtirken %30,3’ü bu

fikre katılmadığını ve %28,5 gibi bir çoğunlukta vergilerin çevre kirliliğini önlemede etkisi konusunda kararsız olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların % 79’u hava kirliliğine neden olan fabrikalar daha fazla vergilendirilmeli, %79,8’i çevre kirliliğine yol açan ürünlerden daha fazla vergi alınmalı, %63’ü çevre kirliliğine neden olan yakıtlar (benzin, kömür vs) yüksek oranda vergilendirilmeli ifadelerine katıldıkları görülmüştür. Bunun yanı sıra katılımcıların %55,7’si çevre vergilerinin kullanıma alanı arttıkça karbondioksit(CO2) emisyonunun azalacağını düşündükleri ve katılımcıların yarısından çoğunun (%66,2’sinin) çevre vergileri sayesinde daha temiz ve kaliteli bir ortamda yaşayacağını düşündükleri görülmüştür. Bu ifadelere verilen cevaplara göre katılımcıların vergilerin çevre kirliliği ile mücadelede etkili bir araç olduğunu, çevreyi kirliliğine neden olan faktörlerin daha fazla vergilendirilerek çevre sorunlarının önlenebileceği fikrine katıldıkları görülmektedir. Buna rağmen katılımcıların “Çevre kirliliğini önlemek amacıyla daha yüksek oranda vergi ödemeye razı olurum” ifadesine ise sadece %15’inin tamamen katıldığı, %29,5’inin ise kararsız olduğunu belirttiği görülmektedir. Katılımcıların çevre kirliliğini önlemek konusunda vergileri etkin bulmalarına rağmen daha yüksek oranlarda vergi ödemeye istekli olmamalarının nedeninin “Çevre vergisi gelirleri akılcıca kullanılıyor” ifadesine katılmamalarından (%542,5) ve “Çevre vergisi gelirlerinin akılcıca kullanılması konusunda yerel idareye güveniyorum” ifadesine de %38,7’sinin katılmamasından, %32,7’sinin de kararsız kalmalarından kaynaklandığını söyleyebiliriz.

Tablo 4. Çevre ve Vergi Bilincine İlişkin İfadeler

	Tamamen Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	Toplam
Vergiler çevre kirliliğini önlemede en etkili araçlardır.	11.9%	18.4%	28.5%	24.9%	16.4%	100.0%
Hava kirliliğine neden olan fabrikalar daha fazla vergilendirilmelidir.	7.0%	6.3%	7.7%	23.5%	55.5%	100.0%
Su faturası içerisinde hesaplanan çevre temizlik vergisi etkin bir çevre koruma aracıdır.	12.7%	25.2%	23.7%	24.5%	13.9%	100.0%

Çevre kirliliğine yol açan ürünlerden daha fazla vergi alınmalıdır.	3.3%	7.5%	9.5%	35.8%	44.0%	100.0%
Su faturası içerisinde hesaplanan çevre temizlik vergisi çevre koruma amacına hizmet etmemektedir.	6.2%	10.1%	29.9%	27.8%	26.0%	100.0%
Çevre kirliliğine neden olan yakıtlar (benzin, kömür vs) yüksek oranda vergilendirilmelidir.	6.4%	9.5%	21.1%	28.2%	34.8%	100.0%
Çevre vergisi gelirleri akıllıca kullanılıyor.	16.3%	26.2%	33.5%	15.8%	8.2%	100.0%
Çevre vergisi gelirlerinin akıllıca kullanılması konusunda yerel idareye güveniyorum.	17.3%	21.4%	32.7%	20.4%	8.2%	100.0%
Çevre kirliliğini önlemek amacıyla daha yüksek oranda vergi ödemeye razı olurum.	13.2%	15.2%	29.5%	27.0%	15.0%	100.0%
Çevre vergilerinin kullanıma alanı arttıkça karbondioksit(CO2) emisyonunun azalacağını düşünüyorum.	5.1%	8.5%	30.7%	36.8%	18.9%	100.0%
Kurşunlu benzin daha fazla çevre kirliliğine yol açtığından kurşunsuz benzine göre daha yüksek oranda vergilendirilmelidir.	4.4%	10.7%	26.0%	31.9%	27.0%	100.0%
Çevre dostu ürünlerden daha az vergi alınmalıdır.	2.5%	7.1%	11.1%	33.6%	45.6%	100.0%
Çevreyi daha az kirleten LPG'li araçlar daha düşük oranda vergilendirilmelidir.	2.9%	7.6%	15.9%	34.8%	38.9%	100.0%
Çevre vergileri sayesinde daha temiz ve kaliteli bir ortamda yaşayacağımı düşünüyorum.	4.7%	10.8%	18.3%	29.6%	36.6%	100.0%

Tablo 5. Çevre Duyarlılık Skoruna göre Çevre Vergileri için Kruskal-Wallis Test Sonuçları

		Sıralamaların Ortalaması					Test İstatistikleri	
		Tamamen Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	Chi-Square	Geçerlilik Aralığı
Çevre Duyarlılık Skoru	Vergiler çevre kirliliğini önlemede en etkili araçlardır.	255.38	255.93	258.78	272.24	359.10	28.965	.000
	Hava kirliliğine neden olan fabrikalar daha fazla vergilendirilmelidir.	248.20	209.30	212.79	206.25	329.84	73.487	.000
	Çevre kirliliğine yol açan ürünlerden daha fazla vergi alınmalıdır.	234.21	215.90	202.06	220.35	348.04	92.996	.000
	Çevre kirliliğine neden olan yakıtlar (benzin, kömür vs) yüksek oranda vergilendirilmelidir.	226.89	227.58	241.09	216.31	364.95	96.319	.000
	Çevre kirliliğini önlemek amacıyla daha yüksek oranda vergi ödemeye razı olurum.	294.49	229.95	260.73	275.47	337.27	21.921	.000
	Çevre dostu ürünlerden daha az vergi alınmalıdır.	225.00	201.45	209.24	227.93	339.71	78.640	.000
	Çevre vergileri sayesinde daha temiz ve kaliteli bir ortamda yaşayacağımı düşünüyorum.	251.17	218.20	242.30	238.10	350.29	65.848	.000
	Çevre vergisi gelirleri akıllıca kullanılıyor.	288.09	261.59	258.93	213.71	328.00	19.146	.001
	Çevre vergisi gelirlerinin akıllıca kullanılması konusunda yerel idareye güveniyorum.	288.91	276.38	269.40	254.74	302.13	4.119	.390

Çevre duyarlılık skoru ile çevre vergileri arasındaki ilişki ise Tablo 5’te yer alan Kruskal-Wallis testi ile analiz edilmiştir. Kruskal-Wallis testine göre, Tablo 5’te yer alan ifadelerden “Çevre vergisi gelirlerinin akıllıca kullanılması konusunda yerel idareye güveniyorum” ifadesi ile çevre duyarlılık skoru arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı

görülmüştür. Tablo incelendiğinde ise diğer ifadeler ile çevre duyarlılık skoru arasında yüzde bir seviyede istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Buna göre çevre vergileri konusunda olumlu düşünceleri olan katılımcıların en yüksek çevre duyarlılık skoruna sahip kişiler oldukları görülmektedir.

Sonuç

20. yüzyıldan itibaren çevre sorunları devletlerin gündemindedir. Çevre kirliliğine rağmen ekonomik büyüme ve sanayileşme çabaları çevre sorunlarının zamanla birikerek artmasına ve doğal çevrenin kendini yenileme kapasitesini aşmasına neden olmuştur. Kaynakların bilinçsizce tüketilmesi gelecek kuşaklar için risk oluştururken bugünde yaşayan insanlar için de çevre sorunları ekonomik ve sosyal boyutlarıyla risk oluşturmaktadır. Çünkü çevre problemleri günümüzde canlı ve cansız yaşamı tehdit eder boyutlara ulaşmıştır. Bunu önlemeye yönelik ulusal ve uluslararası politikalar geliştirilmektedir. Bu politikaların başında ise çevre vergileri gelmektedir. Gelişmiş ülkelerde doğrudan çevre kirliliğinin azaltılması amacına yönelik uygulama alanı bulan çevre vergileri ülkemizde daha çok devlete ve yerel idarelere gelir sağmamaya yönelik olarak düzenlenmiştir.

Çevre sorunlarıyla mücadelede üniversite öğrencilerinin çevreye olan duyarlılıkları ile çevre vergisi bilinçlerini ölçtüğümüz anket çalışması sonuçlarına göre ankete katılan üniversite öğrencilerinin çevre duyarlılık skoru (4,2666) yüksek olarak bulunmuştur. Çevreye duyarlı olan öğrenciler çevre vergilerinin çevre kirliliğinin önlenmesi amacıyla kullanılmasına yönelik sorulara olumlu cevap vermişlerdir. Öğrenciler çevre vergileri kullanımıyla çevre problemlerinin azalacağını ve daha temiz ve kaliteli bir çevrede yaşayacaklarını düşünmektedirler. Ancak vergilerin finansmanına katılma konusunda gönüllü uyum sağlamayacaklarını ifade etmişlerdir. Bunu nedeni de yerel idareler tarafından toplanan vergilerin çevre kirliliğini önleme amacına yönelik olarak kullanılmadığını düşünmeleridir.

Kaynakça

- Adam, D. ve Wintour P. (2006), “*Most Britons Willing To Pay Green Taxes To Save The Environment*”, <http://www.theguardian.com/politics/2006/feb/22/uk.greenpolitics>, 25.04.2014
- Agraval, A. W., Dill, J. ve; Nixon, H. (2010), *Green transportation taxes and fees: A survey of public preferences in California*, Transportation Research Part D, s.189-196.
- Akdoğan, A. (2013), *Vergi Hukuku ve Türk Vergi Sistemi*,11. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Aras, O.N. (2014), “*Çevre Kirliliğinin Makro-Ekonomik Analizi ve Yöntemi*”, www.osmannurarias.com/EkoCev.doc , 11.09.2014.
- Bilgin, S. ve Orkunoğlu I.F. (2010), “Fiskal ve Ekstrafiskal Amaçlar Bağlamında 1970’lerden Günümüze Çevre Vergileri”, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 12/1, s. 77-108.
- Brown, R. L. (2008). “*Plan B 3.0: Mobilizing to Save Civilization*”, Earth Policy Institute, w.w. Norton &Company, New York, London.
- Budak, S. (2000), *Avrupa Birliği ve Türk Çevre Politikası (Avrupa Topluluğu’nun Çevre Politikası ve Türkiye’nin Uyum Sorunu)* , BÜKE Yayınları, İstanbul.
- Civelek, G. B. (2006), *Avrupa Birliği’nde Çevre Politikaları Çerçevesinde İskenderun Sanayi Bölgesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çelikkaya, A. (2011), “Avrupa Birliği Üyesi Ülkelerde Çevre Vergisi Reformları ve Türkiye’deki Durumun Değerlendirilmesi”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, cilt:11, Sayı:2, s.97-120.
- ÇOB. (2008), “*OECD Çevresel Performans İncelemeleri: Türkiye*”
<http://www.oecd.org/env/country-reviews/42198785.pdf>, 24.10.2014.
- Dağdemir, Ö. (2003), *Çevre Sorunlarına Ekonomik Yaklaşımlar ve Optimal Politika Arayışları*, Gazi Kitabevi, Ankara.

- Değirmendereli, A. (2003), “Türk Vergi Sisteminde Uygulanan Bazı Vergilerin Çevresel Vergi Kavramı Açısından Değerlendirilmesi”, *Vergi Sorunları*, Sayı 174, Mart.
- Ekins, P., Monkhouse, C., Skinner, I. ve Willis, R. (2002), “Next Steps for Energy Taxation: A Survey of Business Views”, *Green Alliance*, November
- Engin, N. (1989), “Hava Kirlenmesi”, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, Cilt 47, sayı 1-4.
- Environmental Energy Enstitue(2013), “*Polling the American Public on Climate Change*”
<http://www.usclimatenetwork.org/resource-database/polling-the-american-public-on-climate-change,21.10.2014>.
- Ertürk, H. (2011), *Çevre Politikası*, Ekin Yayıncılık, Bursa.
- Fındık, M.S. (2007), *Türkiye’de Çevre Kirliliğine Yol Açan Unsurların Önlenmesi Çerçevesinde Yeşil Vergi*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- GİB, **Belediye Gelirleri Kanunu Genel Tebliği (RG tarihi: 30/12/2013)**
http://www.gib.gov.tr/index.php?id=1079&uid=I2bpQjUfFVlhoPxa&type=t_eblig,10.11.2014
- Green Fiscal Commission (2007), “*Baseline Survey: Public Attitudes to Environmental Taxation*”, <http://www.greenfiscalcommission.org.uk/images/uploads/Results.pdf>,
- Jamali, T. (2007), *Ekolojik Vergiler*, Yaklaşım Yayınları, Ankara.
- Karacan, A.R. (2007), *Çevre Ekonomisi ve Politikası*, Ege Üniversitesi Yayınları, İzmir.
- Kabakçı Karadeniz, H. (2011), “Türk Motorlu Taşıtlar Vergisinin Çeşitli Ülke Vergi Uygulamaları İle Karşılaştırılması ve Bir Model Önerisi”, *Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayınları*, Yayın no:415,Ankara.
- Kayaer, M. (2013), “Bir Çevre Koruma Aracı Olarak Çevresel Vergilerin, Sübvansiyon, Teşviklerin ve Dış Yardımların Kullanılması”, *Vergi Journalı*, UoT 336.221:574, s. 129-142
- Keleş, R. ve Ertan, B. (2002), *Çevre Hukukuna Giriş*, İmge Yayınevi, Ankara.

- Keleş, R. ve Hamamcı, C.(1993), *Çevrebilim*, İmge Yayınevi, Ankara.
- Kovancılar, B.(1998), *Çevre Kirliliğini Önlemede Alternatif Araçlar ve Etkinliklerinin Değerlendirilmesi*”. Yönetim ve Ekonomi. Yıl: 1998. Sayı: 4 s. 331-346.
- Nath, S.K. (1981), *Refah Ekonomisine Bir Bakış*, Çev. Işıl Akbaygil, Akbank Kültür Yayınları, İstanbul.
- OECD Çevresel Performans İncelemeleri: Türkiye(2008) , T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı Yayını, Ankara.
- Özsabuncuoğlu, İ. H. ve Uğur, A.(2005), *Doğal Kaynaklar: Ekonomi Yönetim ve Politika*, İmaj Yayınları, Ankara.
- Stiglitz, J.E.(1994), *Kamu Kesimi Ekonomisi*, İkinci Baskı Çev. Ömer Faruk Batirel, Marmara Üniversitesi Yayını no:549, İstanbul.
- Üstün, Ü. S. (2012), “Motorlu Taşıtlar Üzerinden Alınan Vergilerin Çevreyi Korumaya Yönelik ve Adil Olarak Düzenlenmesi”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 16, sayı 1.
- Yüksel, C. (2013) ,”Türkiye Ekonomisinde Güncel Ekonomik ve Mali Konular”, *Kamu Ekonomisi ve Çevre Sorunları*, Editörler: Cansel, Oktay ve Cihan Yüksel, Ekin Yayınları, Bursa.